

YANARTAŞ'IN SÖNMEYEN ALEVLERİ

Unextinguishing Flames of Yanartaş

Arş. Gör. HAKAN YİĞİTBAŞIOĞLU*

ÖZ:

Türkiye pekçok doğal güzelliğe sahip bir ülkedir. Bu doğal güzelliklerin bir kısmı oldukça tanınmıştır fakat büyük bir kısmı ya tanınmamakta ya da az tanınmaktadır. Yanartaş da bu az tanınmış doğal güzelliklerden biridir.

Yanartaş Antalya'nın yaklaşık olarak 55 km güneyindeki Çıralı'ya 1,5 km mesafededir. Antalya Napları'ndan, Orta Nap ile ofiolitik kayaçların kontakt noktasının yakınında, derindeki bir petrol haznesinden sızan doğal gaz kendiliğinden yanmaktadır. Bu alevlerin yeri ve sayısı yıldan yıla değişiklik göstermektedir.

Tarihin ilk çağlarından beri kutsal bir alan olarak kabul edilen Yanartaş'da ilk Olimpiyat ateşi yakılmıştır. Günümüzde ise halk arasında bir adak merkezi durumundadır.

ABSTRACT:

Turkey has a many natural beauties. Some of them are famous but many of these either are recognized or a little known like Yanartaş which is very interesting from the point of natural beauties.

Yanartaş is at 1,5 km distance to Çıralı which approximately 55 km at the south of Antalya. Near to contact line of Middle Nap, belongs to Antalya Naps, with ophiolitic rocks where oozing natural gas spontaneously firing from the oil reservoir in deep. It has been firing for thousands of years and flames never extinguish by human or natural effect. Numbers and places of the flames show alteration year by year.

Yanartaş had been accepted as sacred area since first times of history while the first Olympiad fire burned here. Nowadays, Yanartaş is vow center for people.

* AÜ. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Ankara.

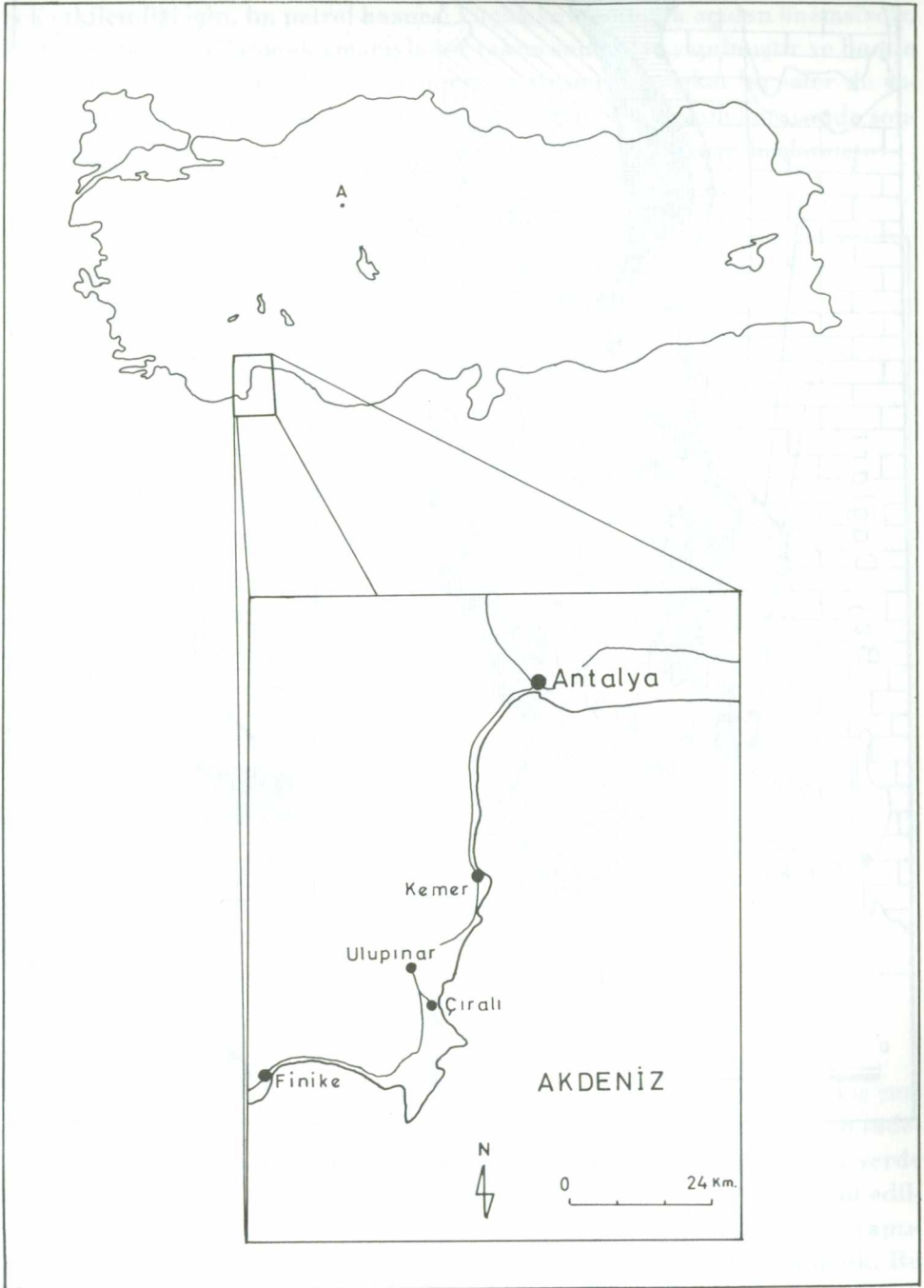
GİRİŞ:

Anadolu, gerek tarihi özellikleri gerekse doğal güzellikleri ile dünyada önemli bir yere sahiptir. Tarihi alanların pekçoğu yurtiçinde olduğu kadar yurtdışında da tanınmış durumdadır, buna karşın doğal güzelliklerimizin büyük bir kısmı, yurtiçinde bile, çok az kişi tarafından tanınmaktadır, örneğin Pamukkale yerli ve yabancı pekçok insanın tanıdığı bir yer olmakla beraber, en az Pamukkale kadar ilginç çoğu yer hemen hemen hiç tanınmamaktadır. Bununla beraber, bu doğal güzelliklerin kitlelere tanıtılmasının, doğayı koruma açısından, yararlımı yoksak zararlımı olacağı ayrı bir tartışma konusudur.

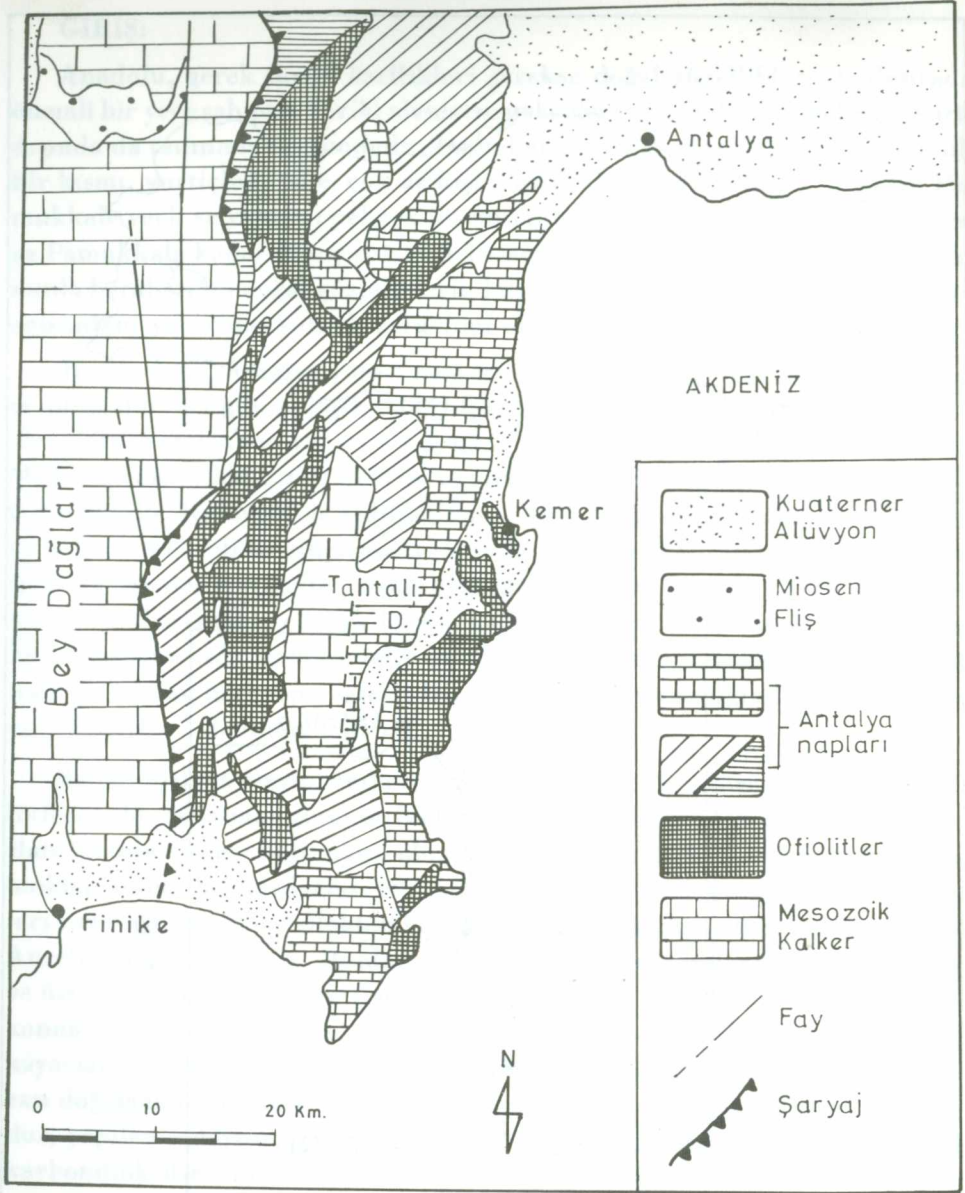
Türkiye'nin, Antalya yöresi hem turistlerin hem de coğrafyacı, arkeolog ve prehistoryacı gibi değişik dallardaki bilim adamlarının ilgisini çeken bir yöresidir. Antalya'nın yaklaşık olarak 55 km güneyinde, Olimpos-Beydağları Milli Parkı içindeki Çıralı Körfezi'nin kuzeybatısında ilginç bir doğa olayı bulunmaktadır. Karayoluyla gidildiğinde, Kemer'den sonra Ulupınar'ın hemen yakınındaki Çıralı'ya giden yolayrımından sapılarak Çıralı'ya ulaşır, buraya Antalya'dan deniz yoluyla ulaşma olanağı da vardır (Şekil 1). Çıralı'dan itibaren bir patikayı takip ederek 1,5 km kadar yürüdüktan sonra, 250 m yükseklikte, orman içinde, kabaca daire şekilli ağaçsız bir açıklığa gelinir ve burada binlerce yıldan beri yanan ateşle karşılaşırız. Bu özelliğinden dolayı buraya "Yanartaş" denilmektedir.

Bu ilginç doğa olayını açıklayabilmek için öncelikle yörenin jeolojik özelliklerine bir gözatmak gerekir. Jeoloji haritasında da görüldüğü gibi (Şekil 2), Batı Toroslar'ın bir bölümünü oluşturan ve Mesozoik kalkerlerinden ibaret, otokton konumlu, Beydağları güneyden kuzeye doğru uzanmaktadır. Beydağları'nın doğusunda ise allokton konumlu ve değişik kayaç türlerinden oluşan Antalya Napları yer alır. Bunlar, litolojilerine ve konumlarına göre alt, orta ve üst olarak üç bölüme ayrılmaktadırlar (Yüksel, Korkmaz 1982). Yanartaş, konum olarak orta nap ile, başlıca dunit ve piroksenitlerden oluşan ofiolitik kayaçların kontakt noktasının hemen yakınında kayaçların çatlaklarından sıran doğal gazın yanması sonucu oluşmuştur (Şekil 3). Gaz kokusuz ve kuru dur, yapılan analizine göre % 82,96 metan % 14,5 etan, % 1,5 azot ve % 1 karbondioksitten ibarettir (Yüksel, Korkmaz 1982).

Doğalgazın kökeni hakkında ilk öne sürülen görüşe göre, gaz, içerdiği metan oranının yüksekliği nedeniyle, bugün gömülmüş olan bir bataklıktan gelmektedir. Bu görüş kanıtlarının azlığı ve yetersizliği nedeniyle fazla ilgi görmemiştir. Daha sonraları ise, bu gazın petrol kökenli olduğu ve Antalya Napları'nda petrol bulunduğunun bir kanıtı olduğu düşünülmüştür ve genel görüşe göre gazın çıkış yerinin de mutlaka petrol haznesi üstünde olması gerekmez (Mankievicz 1945). Bununla beraber, bu yöre tektonik hareketlerden

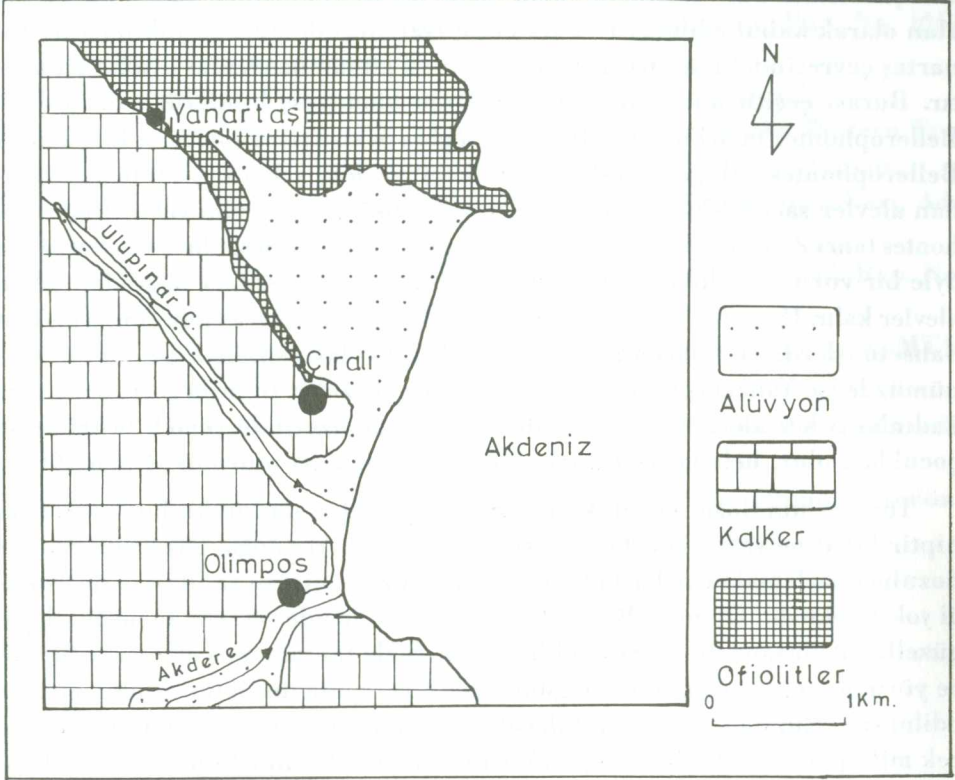
Şekil 1. Lokasyon Haritası

Şekil 2. Beydağları ve doğusunun jeoloji haritası

çok etkilendiği için, bu petrol haznesi küçük ve ekonomik açıdan önemsizdir. Doğalgazdan yararlanmak amacıyla bir takım sondajlar yapılmıştır ve bunun sonucunda Yanartaş'ın alevleri sönmeye yüz tutmuştur fakat bu sefer de yakındaki bir krom madeninden alevler fışkırmıştır. Bu durum karşısında sondaja son verilmiş ve alevler tekrar eski yerlerinden çıkmaya başlamıştır.

Şekil 3. Çıralı'nın çevresine ait jeoloji haritası

Kişisel gözlemlerimize göre, bir diğer ilginç durum ise alevlerin çıkış yeri ve sayısı ile ilgilidir. 1935 te burası için hazırlanan bir raporda alevlerin sadece 2 noktada çıktığı belirtilmiştir (Kirk 1937). 1945 de ise alevlerin 4 yerde çıktığı gözlenmiş (Mankievicz 1945), 1982 de de sadece 3 çıkış yeri tespit edilmiştir (Yüksel, Korkmaz 1982). Bununla beraber, 1986 yılında yöreye yaptığımız gezide, fotoğraflarda da görüleceği gibi, pek çok aleve gözlemledik. Bu değişimdeki en büyük etken sel sularının getirdiği malzemenin gaz çıkışını engellemesidir, fakat ne kadar engellenirse engellensin alevler hiçbir zaman sönmemekte ve söndürülememektedir ve bu durum binlerce yıldan beri sür-

mektedir. Mankievicz'in hesabına göre saatte 1935 m³ gaz çıkışı vardır, doğal-gaz rezervi tam olarak bilinmediğinden Yanartaş'ın alevlerinin daha ne kadar süreyle devam edeceği meçhuldür.

Yanartaş'dan güneye doğru bir saat kadar, yaklaşık 5 km, yüründüğünde Olimpos kentinin kalıntılarına ulaşılır. Kent MÖ 11. yüzyılda kurulmuş bir liman kentidir ve MS XV. yüzyıla kadar pekçok ulus kenti egemenliği altına almıştır. Antik adı "Khimera" olan Yanartaş tarih boyunca daima kutsal bir alan olarak kabul edilmiştir ve ilk olimpiyat ateşi de burada yakılmıştır. Yanartaş çevresindeki tapınaklardan bir tanesi günümüze kadar ayakta kalmıştır. Burası çeşitli mitolojik öykülere konu olmuştur, bunlardan en ünlüsü Bellerophontes'in öyküsüdür. Homeros'a göre öykü kısaca şöyledir; Likya kralı Bellerophontes adlı gence aslan başlı, keçi gövdeli, yılan kuyruklu ve ağzından alevler saçan Khimera isimli canavarı öldürme görevini verir. Bellerophontes tanrı Zeus'un verdiği kanatlı at Pegasus'la canavara saldırır ve mızrağıyla öyle bir vurur ki Khimera toprağa gömülür ve geriye sadece ağzından çıkan alevler kalır. Homeros'tan sonra birçok gezgin ve yazar eserlerinde Yanartaş'dan bahsetmişlerdir, bunlardan bazıları Plinius, Skylax ve Evliya Çelebi'dir. Günümüzde ise Yanartaş halk arasında adak merkezidir. İnanışa göre, çocuksuz kadınlar 3 kez alevlerin etrafını dolanıp bir de üzerinde yemek pişirirlerse çocukları olur, hele geyik kızartırlarsa her dilekleri olurmuş (Duru 1987).

Türkiye'nin doğal güzellikleri turizm açısından da büyük bir öneme sahiptir fakat ne yazık ki artan turist sayısı ile birlikte doğal güzelliklerde bir bozulma başlamakta ve başta kirlilik olmak üzere, çirkin yapılaşma da estetiği yoketmektedir. Olimpos-Beydağları Milli Parkı içinde yer alan Yanartaş, doğal güzelliği ile insana huzur veren bir yerdir. Fazla tanınmamış olması ve bir süre yürüyüş gerektirdiğinden bugüne kadar az sayıda insan tarafından ziyaret edilmiştir. Bundan sonra artabilecek ziyaretçi sayısı gözönüne alınarak, gerek milli park yöneticilerinin gerekse turizm yetkilerinin Yanartaş'ı doğal haliyle korumak için büyük bir titizlik göstermeleri gerekmektedir. Bütün doğal güzelliklerin düşmanı olan çöp ve benzeri atıklar en büyük tehdit unsurudur. Resmi kuruluşların planlı ve koordineli çalışmaları ile Yanartaş bugünkü güzelliği ile korunmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

- AVDAN, O., AKMUT, A., MANKİEVİCZ, M., 1945, Mürefte ve Çıralı Tabii Gazlarının Keyfi ve Kemmi Etüdüleri Hakkında Rapor, MTA, Rap. No: 1653 (Yayınlanmamış), Ankara.
- BALCI, H., 1987, Az Yapraklı Zamanlar, Murat Ofset, İstanbul.
- BRUNN, J.H., ve diğerleri, 1971, Outline of the Geology of the Western Taurids, A.S. Campbel (Ed.), Geology and History of Turkey, Tripoli.
- DURU, O., 1987, Anamur'dan Bodrum'a Coğrafyadan Tarihe, Mavi Gezi, Ada Yayınları.
- KIRK, M.H., 1937, Çıralıya Yapılan İstikşaf Gezisi Hakkında, MTA Rap. No: 242 (Yayınlanmamış), Ankara.
- MANKİEVİCZ, M., 1945, Antalya İlinin Çıralı Mevkiindeki Tabii Gaz, MTA, Rap. No: 1637 (Yayınlanmamış), Ankara.
- WILLOX, W., 1964, Türkiye'nin Antalya Bölgesi Maden Kaynakları Hakkında Rapor, MTA, Rap. No: 3478 (Yayınlanmamış), Ankara.
- YÜKSEL, V., KORKMAZ, S., 1982, Mitoloji, Jeoloji, Turizm: Olimpos'un Sönmeyen Alevi, Yeryuvarı ve İnsan, C: 7, S: 2, 3-4, Ankara.

Foto 1 — Yanartaş'ın genel görünüşü, görüldüğü gibi pekçok yerde alevler yükselmektedir. İri bloklar eski tapınaklara ait kalıntılardır.

Foto 2 — Bir grup alevin yakından görünüşü,

Foto 3 — Bir çatlak boyunca sızan doğalgaza bağlı olarak oluşmuş alevler.

Foto 4 — Yine bir çatlak boyunca yükselen alevler ve akarsuların getirdiği ufalanmış malzeme görülmekte. Bu materyal çatlakların üzerini örterek alevlerin yer değiştirmesine neden olmaktadır.